

Peltoseuroista Mourunmatin mukana maailmalle

Mourunmäkitai Mourunkallio on paikka, jonka sijaintia monikaan kauhavalainen ei tiedä. Se on kallioinen mäki noin kilometrin matkan päässä Annalasta Kleemolaan johtavan viljelystien itäpuolella, aivan lähellä tietä. Se kohoaa korkeimmalta kohdaltaan noin 40 metriä merenpinnan yläpuolelle ja vähän toistakymmentä metriä ympäristön maanpintaa ylemmäksi. Se on erinomainen näköalapaikka, ja sillä on oma historiansa. Lakeutta ja peltoa riittää katseltavaksi ja ihailtavaksi. Lapuanjoki virtaa uomassaan suunnilleen peltoaukean puolella välissä. Taustalla näkyvät Saarimaan, Hellanmaan, Kankaankylän, Ikolan ja Ahonmäen kyläryhmät rakennuksineen.

Kallio oli aikaisemmin kyläläisten talvisten hiihtoretkien kohde ja laskettelupaikka. Heti ensilumen tultua sinne tehtiin hiihtoladut, ja siellä käytiin päivittäin, joskus useammankin kerran päivässä. Se oli sopivan matkan päässä, joten siellä saattoi pistäytyä muiden tehtävien ja askareiden välillä.

Siellä aikanaan olleista rakennuksista oli vielä viime vuosisadan alkupuolella merkkejä ja jäänteitä olemassa. Nykyisin niistä on jäljellä vain perustuksia ja kivikasoja.

Jotkut siellä liikkuneet henkilöt ovat panneet merkille paikan ja sen mahtavat maisemat. Heille oli tullut ajatus, että se olisi erinomaisen sopiva kokoontumispaikka pitää vaikkapa seurat. Siellä luonnon helmassa, paljaan taivaan alla virrenveisuu saattaisi kuulostaa nautittavalta ja tapahtuma voisi olla hyvinkin mieliin painuva.

Ajatus toteutui, ja ensimmäiset seurat pidettiin Mourunkalliolla kesällä 1998. heinäkuun 8. päivänä. Tähän mennessä siellä on pidetty seurat kolmena kesänä. Olkootpa ne sitten vaikka peltoseurat, jotka pidettiin kalliolla. Peltoseuroiksihan niitä on sittemmin sanottukin.

Päivällä ennen seurojen alkamisajankohtaa olivat peltoseura- aatteen varsinaiset alullepanijat, kohtamäkeläiset, viitoittaneet kulkureitin Annalasta seurapaikalle, ja hyvin väki sinne osasikin. Väkeä kertyi tilaisuuteen aivan mukavasti, oli vanhempia ja myös nuorempia, pitäjän keskustasta saakka. Monet seuroihin tulleet kertoivat, etteivät olleet koskaan aikaisemmin paikalla käyneet. Paikallistuntemus voi siis olla melko vähäistä, vaikka olisi pitkään asunut ja elänyt lähiseudulla.

Ehkä on paikallaan kertoa (vähän) itse paikasta, siellä asuneista henkilöistä, ja heihin liittyvästä, koska se tuntui mukana olleita kiinnostavan.

Jalkapatikassa Pietariin

Paikalla ovat asustaneet Matti Kumpula, Mourun- Matiksi sanottu, ja hänen vaimonsa Maija, oikeasti Maria. Paikalla ei tiettävästi ole koskaan muita asunut, ei ennen eikä heidän jälkeensä. Matti Vilhelmi Hermanninpoika Kumpula oli syntynyt Kauhavan seurakunnan kirkonkirjojen mukaan 21.4.1847 Kauhavan Änäsissä. Matin äiti oli nimeltään Susanna Katariina. Matin on sanottu olevan lähtöisin Härmästä, mutta kirkonkirjojen mukaan hän oli syntyperäisiä Kauhavalaisia. Matin vaimo oli omaa sukua Jokihauta, syntynyt 26.2.1862 Kauhavan Oravassa. Maijan isä oli Kustaa Jokihauta ja äiti Elisabet Jaakopintytär, Matti ja Maija vihittiin avioliittoon 24.2.1886 Kauhavalla. Lapsia heillä oli kolme tytärtä; Sanna Lisa, joka kuoli lapsena, Maria Johanna ja Aina Amanda, Matin ja Maijan lastenlapsia on elossa Maria Johannan tytär Salli Marjatta Hämmäläinen sekä Aina Amandan tytär Anna Karhunmaa.

Anna Karhunmaa kertoi, että hänen isoisänsä eli hänen äitinsä isä Mourun Matti, meni nuorena poikana Härmän Kumpulaan, ilmeisesti sukulaisiin, jossa hän kertoman mukaan vietti nuoruusvuotensa. Sieltä Matti sitten, vielä nuorena poikamiehenä, lähti Venäjälle. Hän oli jo silloin kätevä käsistään ja oli perehtynyt rakennustöihin ja sepän ammattiin, jollaisia töitä hän arveli sieltä kyllä hänelle löytyvän.

Matti lähti matkaan, ja ensimmäinen pidempi pysäys oli Pietari, Venäjän silloinen pääkaupunki. Se oli miljoonakaupunki, jossa oli paljon teollisuutta ja yritystä monenlaista. Siellä oli kätevälle miehelle hyvät työnsaantimahdollisuudet. Matti pääsikin töihin laivatelakalle annettuaan ensin vaadittavan näyttötyötaidoistaan. Telakalla tarvittiin seppiä, ja hänhän oli jo silloin taitava seppä. Kuinka kauan Matti Pietarissa viipyi, ei ole tiedossa. Kuitenkin hän päätti lähteä ja jättää sen kaupungin. Olisi kuvitellut hänen palaavan Suomeen. Niin ei Matti kuitenkaan tehnyt, vaan jatkoi matkaa yhä kauemmas Venäjälle. Käymäjalassa, kuten siihenkin saakka, satunnaisia kulkuneuvoja käyttäen, välillä töitä tehden, hän suuntasi matkansa kohti etelää. Aikansa matkattuaan hän päätyi Etelä-Venäjällä, Mustallamerellä olevalle Krimin niemimaalle, jota myös Venäjän rivieraksi kutsutaan. Siellä hän hakeutui niemimaan kärjessä olevaan Sevastopolin kaupunkiin, jossa oli mahtava sota- ja kauppasatama ja suuria laivaveistämöitä. Kaupungissa olleet linnoitukset oli Krimin sodassa 1854-55 hävitetty, mutta niitä rakennettiin uudelleen. Matti oli niitä rakentamassa ja oppi siinä hommassa taitavaksi kivimieheksi, jota taitoa hän myöhemmin käytti hyväkseen.

Konstantinopolin kautta kotiin

Sieltä Matti taas jonkun ajan kuluttua jatkoi matkaa poikki Mustanmeren ja Bosporin salmen kautta Marmarameren rannalla olevaan, Turkin silloiseen pääkaupunkiin Konstantinopoliin eli nykyiseen Istanbuliin. Kaupunkiin, josta Venäjän ja Turkin sodassa olleet Suomen kaartin sotilaat lauloivat ”Konstantinopolin portin päällä oli Turkin sulttaanin kuva ja kuva ja Suomen pojat ne sanoovat; voi piru kun se on ruma”.

Konstantinopoli oli Turkin suurin kaupunki, ja sen tuhansia vuosia vanha historia on täynnä arvoituksia, kuten sanotaan. Se oli siihen aikaan yksi tärkeä maailmankaupan keskus. Silkkiteien läntisenä päätepysäkinä Aasian ja Euroopan kohtaamispaikka, juonitteluiden kaupunki. Sanottiin sen olleen aikanaan maailman rikkain kaupunki, jonka ristiretkeläiset 1200-luvulla perusteellisesti ryöstivät. Se oli asiantuntijoiden mukaan lajissaan mahtava kulttuurituho.

Kuinka pitkään Matti Sevastopolin ja Konstantinopolin eli nykyisen Istanbulin vaiheilla viipyi, ei ole tiedossa. Kyläläisiltä kuulemistani Matin kertomisista voi päätellä hänen siellä viipyneen joitakin vuosia. Matti tuumi, että oli viipynyt riittävän pitkään ja että oli aika palata kotimaahan.

Menomatkan hän oli kulkenut pääasiassa jalan, mutta paluumatkan hän päätti tehdä laivalla. Matti oli luonteeltaan seikkailunhaluinen, ja merimatka oli uusi kokemus. Oli vain löydettävä laiva, jonka reitti olisi hänelle sopiva. Sellainen löytyi, ja matka kohti kotimaata saattoi alkaa. Ensin Marmarameren ja Aigeian meren kautta Välimerelle, ohi Sisilian ja Sardinian ja Gibraltarin salmen kautta Atlantille. Matti oli kertonut, että Biskajan lahdella oli aikamoinen merenkäynti, mutta onni oli myötä. Tultiin Englannin kanaaliin ja edelleen Pohjanmerelle, jossa Matin kertoman mukaan oli merimatkan kovimmat myrskyt. Siellä oli tullut mieleen, että olisi tainnut olla sittenkin varmintaa palata kotiin ”maajalkaisin”. Ei siinä sentään hullummin käynyt, matka jatkui ja kotimaa läheni. Sivutettiin Lofootit, ja päädyttiin Pohjois-Norjassa olevaan Hammerfestin kaupunkiin, joka on Suomen Lappia pohjoisempaa. Sieltä Matti aikanaan päätyi Kauhavalle, ja kertoman mukaan hän oli kulkenut tämän viimeisen taipaleen taas käyden.

Oma koti Mouruun

Lähtiessään Venäjälle oli Matti poikamies. Sieltä palattuaan hän meni naimisiin Maijan kanssa, ja nuoripari alkoi rakentaa asuinpaikkaa Annalan kylän lähellä olevaan Mouruun. Rakennusaineena käytettiin pääasiassa kiveä, kiilakiveä ja luonnon irtokiviä. Vain asuinrakennus oli rakennettu hirsistä. Kaivon Matti oli tehnyt asuinrakennuksesta vähän matkaa, mäen rinteeseen, navetan ja pajan välille. Kaivon paikka löytyy vieläkin kalliolle nousevan polun varrelta. Kaivoon on kasvanut koivu, joka nykyisin on maanrajasta noin kymmentuumainen. Heillä oli myös toinen kaivo tien toisella puolella, vähän matkaa tiestä. Se oli oikeastaan lähde, jossa riitti vettä kesällä ja talvella. Maijalla oli tapana juotella siinä ohikulkevien hevosia.

Silloin tulvat olivat Alajoella jokakeväisiä. Tulva toi mukanaan monenlaista tavaraa, jota Matti keräsi polttopuuksi ja muihin tarpeisiin käytettäväksi. Toimeen tullakseen he pitivät muutamaa lehmää ja lampaita. Kesällä lehmiä ja lampaita paimennettiin tienvarsilla ja joutomailla, joista myös talven rehut niille hankittiin. Omaa maata heillä ei ollut, josta olisi saanut apua jokapäiväiseen toimeentuloon.

Ahkerä aviopari

Matti ja Maija olivat ahkeria ja käteviä työntekijöitä. Maija oli paljon töissä kyläläisillä, varsinkin kesällä heinänteossa ja viljankorjuussa. Siihen aikaan vilja leikattiin käsityönä sirpillä, ja siinä Maija oli hyvin taitava. Samoin Matti oli käsistään hyvin osaava, ja hänestä voi sanoa, että hän oli kaiken taitava ja osaava. Hän oli erinomainen kivimies ja teki rakennusten kivijalkoja ja kaunismuotoisia takkakiviä. Lisäksi hän oli kaiken taitava seppä ja valuri, korjasi kelloja ja ampuma aseita, jopa pystyi niitä valmistamaan. Hän taisi myös peltikaton tekemisen, minkä taidon hän oli jossain vaiheessa oppinut (ilmeisesti) Venäjällä. Anna Karhunmaan mukaan Matti teki peltikaton Kosolanmäen lainamakasiiniin, joka hänen tietämänsä mukaan oli ensimmäinen peltikatto näillä seuduilla.

Matin oli kerrottu tehneen lainamakasiinin ovesa olevan mahtavan lukon. Aivan varmaa tietoa siitä ei kuitenkaan ole. Makasiini on rakennettu 1858, jolloin Matti olisi ollut siihen aivan liian nuori. Anna Karhumaan kertoman mukaan Matti oli makasiini oven lukkoa monia kertoja huoltanut ja siitä puhunut. Olisikohan niin, että nykyinen lukko ei olisikaan oven alkuperäinen ja Matti teki nykyisen lukon vasta myöhemmin, joka sitten laitettiin entisen tilalle.

Matti oli myös erinomainen sääennustaja. Kuulin monen sanovan, että hän osasi ennustaa tulevat säät ainakin yhtä hyvin, kenties paremmin kuin lapsuuteni aikainen kuuluisa sääprofeetta Keränen, jonka ennustuksiin Matin ennustuksia usein verrattiin. Olihan säiden ennustaminen varsinkin sadonkorjuuaikana arvostettua puuhaa. Ainut hankaluus puuhassa oli, kun tuli niitä ”viarahia piliviä”, jotka saattoivat pilata hyvän ennusteen.

Matti oli muutenkin luonnosta ja sen tapahtumista kiinnostunut. Hän muun muassa keräsi sieniä, joita oli Venäjän matkan aikanaan oppinut tuntemaan. Asian tultua kyläläisten tietoon he sanoivat, että ”Mourun Matti syää madonlakkia”.

Jokakeväinen kevättulva Alajoella, joskus myös kesätulva, oli Matin mielenkiinnon kohteena. Koko suuri lakeus oli mahtavana järvenä, joka kiinnosti häntä muutenkin kuin vain näkymänä. Kerrotaan hänen hakanneen kallioon merkin ja vuosiluvun, johon tulva korkeimmillaan oli noussut. Merkkiä ei tiettävästi ole etsinnöistä huolimatta kuitenkaan (enää) löydetty. Korkeimmillaan tulva saattoi nousta jokseenkin nykyisen tien tasolle. Onkin oletettu, että kun tietä on myöhemmin korotettu, on merkki jäänyt tien alle näkymättömiin.

Mouru on kuiva ja kivinen, pääosin melkein paljasta kalliota. Kuitenkin pihapiirissä Matin ja Maijan aikana oli kasvillisuutta, puita ja pensaita. Asuinrakennuksen seinustoilla kukkivat punaiset ja

valkoiset orjanruusut, jotka vieläkin, vuosikymmenten jälkeen, kasvavat silloisen asuinrakennuksen paikalla. Kasvoipa pihapiirissä mansikoitakin, joita pienenä kävimme kesäisin maistelemassa.

Kulku Mourusta kylälle oli pääasiassa suoraan Mourunmetsän läpi, pitkin Sussunkujaa, joka päättyi kylätielle Puskan ja Edustuvan välistä. Oikotie lyhensi matkaa kylälle huomattavasti, kun ei tarvinnut kiertää Sepänveräjän kautta, josta sinne nykyisin kuljetaan.

Vielä viimeisinä elinvuosinaan Matti teki töitä pajassaan. Hänen sanottiin olleen keskimittainen, sutjakka, usein nokinaamainen, pajassa kun naama tahtoi tulla nokeen. Siellä hän teki sepäntöitä, korjasi aseita ja teki kaikkea muuta alaan kuuluvaa, jota kylältä ja edempääkin tuotiin hänelle tehtäväksi. Hänen valmistamansa raudoitettut matka- arkut olivat hyvin kysytyjä. Samoin hänen tekemillään takonauloilla oli kovasti menekkiä. Kyläläisten kertoman Matin pajasta kuului jatkuvasti työn ääni ja vasaran kalke, ellei hän sitten ollut töissä jossain muualla.

Matti kuoli Mourussa huhtikuun 9. päivänä 1919. Maija kuoli 29.8.1948 Kauhavan vanhainkodissa. Yhteistä eloa heille kertyi Mourussa noin 30 vuotta.

Reino Pernaa
2000